

Stališče k poročilu Dežele Koroške o položaju slovenske narodne skupnosti 2024

1) Uvod:

Že tradicionalno podaja Društvo koroških slovenskih pravnikov stališče k poročilu Dežele Koroške o položaju slovenske narodne skupnosti. Za poročilo o letu 2023, tako kot v prejšnjih poročilih, je treba ponovno poudariti vprašljivost časa objave. Poročilo je objavljeno konec junija, na začetku počitnic, ko se splošno politično dogajanje umiri. Pozornost je namenjena le zadnjim zakonodajnim predlogom, ki naj bi bili sprejeti pred počitnicami, za poročila ni več pozornosti. Zdi se, da je poročilo namerno objavljeno ob času, ko ne vzbuja pozornosti. Poleg tega je poročilo objavljeno brez predhodnega posvetovanja s slovenskimi predstavniškimi organizacijami. Te organizacije dobijo možnost podati mnenje na seji odbora sredi počitnic, brez kakršnekoli javnosti. Poročilo je tako zreducirano na obvezno nalogo, kar je frustrirajoče tako za avtorje kot za narodno skupnost.

Že v prejšnjem stališčih je bilo predlagano, da se objava poročila o položaju slovenske narodne skupnosti na Koroškem spremeni tako, da se objavi pred 10. oktobrom in da se obravnava okrog tega datuma. 10. oktober je datum, ko se Koroška spomni svoje narodne skupnosti in svojega ravnanja z njo. Objavljanje poročila o položaju slovenske narodne skupnosti okrog 10. oktobra bi prispevalo k temu, da bi se dežela vsako leto morala ukvarjati z vprašanjem, ali in v kolikšni meri je izpolnila obljube narodni skupnosti pred plebiscitom leta 1920. To bi bil tudi pomemben prispevek k spremembi dosedanje kulture spominjanja, ki je kljub nekaterim hvalevrednim pobudam Dežele Koroške v praksi še vedno nacionalno obarvana.

2) Pravni viri:

V prejšnjih mnenjih je bilo že kritizirano, da je člen 7 Avstrijske državne pogodbe kot bistven pravni vir za zaščito koroških Slovencev omenjen le mimogrede. To se nadaljuje tudi v tem poročilu. Člen 7 Avstrijske državne pogodbe je v poročilu omenjen le enkrat. To potrjuje bojazni, da se člen 7 Avstrijske državne pogodbe, ki je mednarodno pravno zavezujoč in ustavna norma, iz vidika Dežele vedno bolj obravnava kot zastarel.

Proti temu je treba ostro protestirati. Leta 2025 bo 70. obletnica podpisa Avstrijske državne pogodbe. Prav ob tej obletnici bi bilo primerno, da bi bilo poročilo namenjeno vprašanju, v kolikšni meri je člen 7 Avstrijske državne pogodbe izpolnjen. Obravnava tega vprašanja v tem poročilu popolnoma manjka. Zato bi bilo potrebno že na tej točki poročilo v celoti zavrnilo, saj se ne ukvarja

z najpomembnejšim pravnim virom za zaščito koroških Slovencev. Zato je nujno zahtevati jasno priznavanje Dežele Koroška, da je člen 7 Avstrijske državne pogodbe temeljni pravni vir za zaščito koroških Slovencev in da se dežela Koroška tega zaveda. Ob 70. obletnici bo morala dežela Koroška pojasniti, zakaj ta mednarodna obveznost ni bila v celoti izpolnjena v sedmih desetletjih, in predstaviti načrte, kako bo končno izvedena. Prav tako bo morala pojasniti, zakaj tako dolgo ni izpolnila te obveznosti. Ni sprejemljivo, da se ravna, kot da je člen 7 Avstrijske državne pogodbe katerakoli pravna določba, ki jo je mogoče obravnavati z eno omembo v več kot 50 strani dolgem poročilu.

3) Uporaba slovenščine kot uradni jezik:

V poročilu so pravilno navedeni pravni viri glede možnosti uporabe slovenščine kot uradnega jezika. Vendar pa manjka vsaka kritična obravnava prakse in temeljne problematike:

a) Obseg uporabe:

Slovenščino je mogoče uporabljati kot uradni jezik v 14 od 36 občin dvojezičnega območja. V dveh drugih občinah, Dobrla vas in Škocjan, je to odvisno od prebivališča. To je sicer omenjeno v poročilu, vendar ni problematizirano, da so te omejitve neopravičene in protiustavne – če ne bi bile določene v ustavi. To je pomanjkljivost, ki bi jo že zdavnaj morali odpraviti; nekdanji predsednik ustavnega sodišča Karl Korinek je to ureditev označil za "malenkostno". Nesmiselno je vsako leto ponavljati, da ni več omejitev glede na prebivališče, razen v dveh občinah. Te omejitve glede na prebivališče je treba preprosto odpraviti. O tem ni nobene razprave kljub vsakoletni kritiki. Je res nemogoče odpraviti pravno situacijo, ki jo lahko samo označujemo kot sramotno?

Poročilo sploh ne problematizira, zakaj je slovenski jezik dovoljen kot uradni jezik le v 14 oziroma pogojno v 16 občinah od 36. Poročilo navaja, da je dežela izdala dvojezične obrazce, dostopne vsem, in da je bil v občini Globasnica izveden digitalizacijski projekt. Vendar je pri predstavitvi in na splošno še vedno nejasno, ali je ta storitev na voljo vsem dvojezičnim občinam ali le uradno priznanim. Doslej ni znano, da bi katera koli uradno nepriznana dvojezična občina uporabila to možnost.

V tem kontekstu je treba izrecno omeniti 3. odstavek 13. člena Zakona o narodnih skupnostih. Vsak avstrijski organ ima možnost, da dovoli in uporablja slovenski jezik kot uradni jezik, če to "pospešuje komunikacijo s strankami". To bi načeloma moralo veljati vedno, če stranka to želi. Manjka jasno priporočilo Dežele Koroške vsem občinam vsaj dvojezičnega območja, če ne celotni deželi Koroški, da uporabijo to možnost. Glede na 2. odstavek 8. člena Zveznega ustavnega zakona je treba izhajati iz tega, da obstaja pravica,

da se pojem »lahko« v 3. odstavku 13. člena Zakona o narodnih skupnostih razume v smislu „mora“.

Medtem ko pozitivni primeri žal manjkajo, je mogoče navesti več negativnih primerov.

- Poročilo navaja obrtno pravni postopek pred Okrajnim glavarstvom Velikovec, v katerem je bilo ugotovljeno, da je treba uporabiti slovenski jezik, kar je bilo tudi izvedeno. V tematsko povezanem postopku so bile tudi v prostorsko- in gradbenopravnem postopku zahtevane izdaje odločb v slovenskem jeziku in prevodi dokumentov za vpogled. To je občina Pliberk zavrnila. Deželna je podala mnenje, da je uporaba slovenskega jezika v teh postopkih dovoljena, vendar ni obvezna. To mnenje je glede na 3. odstavek 7. člena Avstrijske državne pogodbe in 2. odstavek 8. člena Zveznega ustavnega zakona nerazumljivo; vložena je bila pritožba. Trajalo je mesece, da je občina Pliberk predložila pritožbo, ki je bila napisana v slovenščini, Deželnemu upravnemu sodišču; postopek je po skoraj dveh letih še vedno v teku. Gradnja, ki je predmet postopka, je medtem že zaključena. Tako se lahko učinkovito onemogočijo zakonita pravna sredstva.
- Na Okrajnem glavarstvu Celovec-dežela so bile izdana kazenske odločbe, pri katerih se vsebina slovenske verzije bistveno razlikuje od nemške verzije. Očividno so uporabljali različne vzorce, če je bila vsebina nekako podobna, so posamezne stavke in odstavke enostavno prevzeli kot gradbene kamne za slovensko verzijo odločbe. Upravno sodišče je te kazenske odločbe razveljavilo.
- Prav tako so bile pred Okrajnim glavarstvom Celovec-dežela vložene pritožbe stranke v slovenščini, ki jih je urad prevedel in dobesedno prenesel v odločbo v nemški jezik s pomočjo programa Google Translate. Rezultat je bil katastrofalen že pri pozdravu: Pozdrav "Spoštovani" - približno "Sehr geehrte Damen und Herren" - je bil preveden kot "Lieb", nadaljevalo se je v tem slogu. To je posmehovanje slovenščini kot uradnemu jeziku. Upravno sodišče je potrdilo izrečeno kazen, ker je bila odločba kasneje pravilno sestavljena, vendar je v svoji odločitvi zelo jasno kritiziralo postopek Okrajnega glavarstva Celovec-dežela kot nedopusten.
- Po tem, ko so bili s strani Dežele Koroške predstavljeni dvojezični obrazci, je časopis "Novice" izvedel anketo v dvojezičnih občinah, ali se ti obrazci dejansko uporabljajo. Uradniki v več dvojezičnih občinah - konkretnije v Žrelcu in v Šmarjeti v Rožu - so sprva trdili, da jih to ne zadeva, ker naj ne bi bile uradno priznane dvojezične občine. Zaskrbljujoče je, da dvojezične občine 69 let po Avstrijski državni pogodbi in 47 let po Uredbi o uradnem jeziku še vedno ne vedo, da so zakonsko priznane dvojezične občine. Pričakovati od "uradno enojezičnih" občin, kot sta na primer Velikovec ali Šmohor, da bi

uporabljale slovenski jezik, kar bi lahko storile v skladu s 13. členom 3. odstavkom Zakona o narodnih skupinah, se glede na to zdi iluzorno. Maja 2024 je slovenska predsednica obiskala občino Velikovec, kar bi lahko bil povod za vsaj simbolično izjavo, da se bo dovolila tudi uporaba slovenščine kot uradnega jezika (in morda postavitve majhne tablice z napisom v slovenščini) - vendar niti to ni bilo mogoče.

- Še vedno se pojavljajo nezakonita navodila v odločbah vseh Okrajnih glavarstvih dvojezičnega ozemlja, da je pred temi organi dovoljen le nemški jezik kot uradni jezik. To se dogaja celo v postopkih, v katerih istočasno izdajo odločbo tudi v slovenskem jeziku. Že leta se opozarja, da to ni dopustno. Presenetljivo je, da ta nezakonita praksa še ni bila odpravljena. Namesto da bi bili ponosni, da lahko v več jezikih izvajajo upravne postopke, se poskuša z nezakonitimi navodili zavračati stranke, ki bi želele uporabljati slovenščino. Kritično je opozoriti, da je bilo na to že večkrat opozorjeno, brez kakršnega koli odziva s strani Dežele ali katerega od uradov. Ker proti temu napačnemu informiranju ni na voljo pravno sredstvo, se zdi, kot da vsem udeleženiim ni mar. Spoštovanje narodne skupnosti bi moralo biti drugačno.
- Po tem, ko so bile v preteklih letih že opazne izboljšave, so se lani v postopkih, vodenih tudi v slovenskem jeziku, začele pojavljati čudne krajevne oznake v slovenskih verzijah odločb, kot so "v Klagenfurtu", "v Villachu" in podobno. Za vse te kraje obstajajo slovenski izrazi, in če se uporablja slovenščina kot uradni jezik, je treba uporabiti slovensko ime kraja (tudi če ni dvojezične krajevne table).
- V občinskih listih dvojezičnih občin se, čeprav gre za dvojezične občine, slovenski jezik uporablja le obrobno. Ker gre za neoblastno vejo uprave, ni pravne osnove za zahtevo po uporabi slovenščine. Kljub temu to nasprotuje duhu tretjega odstavka člena 7 ADP in tudi državnem cilju 8. člena Zveznega ustavnega zakona. Na primeru občine Žitara vas je vložena pritožba pri ljudskem ombudsmanu. Kljub večkratnim prošnjam ljudskega ombudsmana občina še ni zavzela stališče.

b) Sodni jezik:

V poročevalskem obdobju še vedno ni bilo reforme dvojezičnega sodstva, čeprav časovni potek jasno kaže, da je ta vse bolj nujna. Glavni vzrok za to je zadržanost Dežele Koroške, ki vztraja pri tem, da morajo tri obstoječa mala dvojezična okrožna sodišča ostati, ne da bi hkrati podprla teritorialno širitev dvojezičnega sodstva na Celovec, Beljak in Velikovec.

Pri Deželnem sodišču v Celovcu obstaja zdaj že stalna praksa, da se državljanom EU omogoča uporaba slovenščine kot sodnega jezika brez težav. Lani so tri postopke, v katerih so bili vpleteni državljani EU, izvedli v slovenščini. To dokazuje, da sodniki in osebje

pravosodja nimajo težav z uporabo slovenščine kot sodnega jezika, težava je le v politiki. Gre za jasen primer diskriminacije domačinov, ko lahko državljani EU iz Ljubljane ali Trsta v Celovcu uporabljajo slovenščino kot sodni jezik, domači koroški Slovenci pa ne, če ne prihajajo iz enega od treh dvojezičnih sodnih okrožij. Koroški deželni glavar je bil pozvan, da se izreče proti tej diskriminaciji domačinov, odgovora pa ni bilo.

Predsednik Deželnega sodišča v Celovcu je bil pozvan, naj z odlokom zagotovi, da lahko tudi avstrijski državljani pred Deželnim sodiščem v Celovcu uporabljajo slovenščino kot sodni jezik, ne glede na kraj prebivališča. Predsednik je odgovoril, da bi bilo to vmešavanje v neodvisnost odločanja sodnikov. Tako lahko torej ugotovimo, da je vsaka sodnica, vsak sodnik na vsakem sodišču dvojezičnega območja, vključno s Celovcem in Beljakom, upravičen/-a dovoliti uporabo slovenščine kot sodni jezik v skladu s 3. odstavkom 13. člena Zakona o narodnih skupnostih. Vendar trenutno na to ni zagotovljene pravice, saj je odločitev prepuščena posameznemu sodniku. Ne moremo pa od strank postopka zahtevati, da na začetku postopka nastopajo korajžno proti sodniku in si morda nakopljejo neprijeten odnos. Zakonska ureditev je nujna, trenutno pa jo še vedno – sicer ne pravno, toda dejansko politično – blokira Dežela Koroška

4) Dvojezična topografija:

Od prejšnjega poročila ni bila postavljena nobena dodatna dvojezična krajevna tabla, prav tako ni bil postavljen noben dodatni dvojezični kažipot. Medtem ko je v preteklosti na v stališču k poročilu Deželne vlade izraženo kritiko sledila vsaj reakcija in so včasih celo postavili kakšno dodatno dvojezično krajevno tablo, se to žal zadnje čase ne dogaja več. Zanimanje za to temo se očitno zmanjšuje. Dela se, kot da bi bil problem rešen.

To ni res. Trenutno imamo 184 krajev z dvojezičnimi tablam. Po pravosodju Ustavnega sodišča pred reformo leta 2011 bi morale biti takih krajev približno 370, če bi resno upoštevali Avstrijsko državno pogodbo iz leta 1955, pa okoli 840.

V posameznih občinah obstajajo pozitivni premiki, kjer se podpira postavitve dodatnih dvojezičnih napisov. Na žalost ti poskusi pogosto ne uspejo zaradi nekaterih nasprotujočih občinskih odbornikov, tudi če bi sicer celo večina občinskega odbora bila za dodatne dvojezične table. Nobena stranka (večinskega prebivalstva) ni pripravljena tvegati notranjepartijskega konflikta zaradi vprašanja dvojezičnih krajevnih tabel. Zaradi tega se postavitve dodatnih dvojezičnih krajevnih tabel ne uresniči niti v tistih štirih občinah, za katere je znano, da večina občinskega sveta v osnovi nima nič proti temu.

To dokazuje absurdnost tako imenovane "odprtinske klavzule", ki to v resnici ni. Spoštovanje in uveljavljanje pravic manjšine se pogojuje s tem, ali večina s tem soglaša. To je popolno nasprotje temu, kaj pravzaprav pomenijo manjšinske pravice. Manjšinske pravice se imenujejo tako, ker ne smejo nikoli biti odvisne od tega, ali se večina strinja z njimi; namenjene so zaščititi pravic manjšine. Teoretiki, "odprtostne klavzule" iz leta 2011 so se sprenevedali glede te osnovne problematike manjšinske zaščite in so poskrbeli za to, da je v številnih južnokoroških občinah možno, da dva ali trije občinski odborniki SPÖ ali ÖVP (o FPÖ v zvezi s tem ni treba govoriti) zadostujejo, da se mednarodnopravno in ustavnopravno zagotovljena pravica narodne skupnosti ne uresniči. V zvezi s tem je treba poudariti, da je poceni izgovor, če trdijo, da zvezni zakonodajalec tega pač ni predvidel. Kljub obstoječemu pravnemu stanju, ki nasprotuje mednarodnemu pravu, ker ni skladno s členom 7 ADP, bi lahko vzpostavili stanje, ki je skladno s temi predpisi, če bi v posameznih občinah imeli samo voljo do tega. Nikjer ni zapisano, da ni dovoljeno postavljati dvojezičnih krajevnih tabel; od leta 2011 samo ni več predpisano, da jih je treba postavljati.

Pri tem je treba poudariti, da to velja tudi za dvojezična cestna imena in druge topografske oznake. Ni prepovedano, da bi bile te oznake dvojezične. Pravna situacija na Gradiščanskem se v tem pogledu ne razlikuje od tiste na Koroškem. Če pogledamo v občino Trausdorf/Trajštof ugotovimo, da je brez nadaljnega mogoče vse cestne označbe izvesti dvojezično. Zato ni razumljivo, če na Koroškem trdijo, da to zakonsko naj ne bi bilo mogoče, ko pa je to po popolnoma enaki pravni podlagi po Zakonu narodnih skupnostih na Gradiščanskem brez nadaljnega izvedljivo.

Če bi s strani Dežele glede tega prišel ugovor, da sicer zagovarja dodatne dvojezične označbe, zaradi občinske avtonomije občine pa ne more prisiliti k temu, mora biti dopustno opozorilo, da je za večino kažipotov in označb na topografskih napisih pristojna ravno Dežela sama v obliki Deželne cestne uprave. Dežela bi morala biti zgled in vodilna pri uporabi dvojezičnih oznak. Ponovno je treba poudariti, da je dovoljeno uporabljati dvojezične oznake, tudi če niso obvezne. Dežela Koroška naj se končno jasno in nedvoumno opredeli do slovenske narodne skupnosti - ne samo v nedeljskih govorih brez posledic. Vladajoči stranki se naj končno otreseta strahu pred tisto eno večno nemškonacionalno opozicijsko stranko. Če bomo čakali, da se zadnji nemškonacionalist spreobrne v zagovornika prijateljskega sožitja, bo prepozno.

5) Izobraževalni sistem:

Po poročilu so bili dosežki na področju dvojezične predšolske vzgoje, prvič imamo dogovor po 15. a-členu Avstrijskega zveznega ustavnega zakona, ki omogoča, da se namensko vezana sredstva odpokličejo v namene dvojezične predšolske vzgoje. Treba je priznati, da je to v primerjavi s prejšnjo pravno ureditvijo napredek in spodbuda za spodbujanje dvojezične predšolske vzgoje.

To pa ne more prekriti dejstva, da še vedno prevladujejo negativne točke na področju dvojezične predšolske vzgoje:

- Še vedno ni pravice do dvojezične predšolske vzgoje, kar nasprotuje 2. odstavku člena 7 ADP v modernem razumevanju tega določila.
- Še vedno ni priznanega učnega načrta za izobraževanje dvojezičnih predšolskih vzgojiteljic in nobenega priznanja njihove kvalifikacije.

Samo ti točki sta že tako osnovni, da ni mogoče trditi, da obstaja kakršen koli zadovoljiv režim na področju dvojezične predšolske vzgoje. Osnovne točke - pravica do dvojezične vzgoje in kvalifikacija vzgojiteljic - nista izpolnjeni. Ocena v spričevalu je torej lahko samo nezadostna.

Še bolj absurdno postane, ko se od vzgojiteljic, ki naj bi otroke vzgajale v slovenščini kot maternem jeziku, zahteva znanje nemščine na ravni C-1. Drugače povedano: vzgojiteljice, ki naj bi otroke oskrbovale le v slovenščini, morajo obvladati nemščino na maturitetni ravni, čeprav je naj sploh ne bi uporabljale. Pristojni oddelek Deželne vlade vztrajno zahteva upoštevanje teh kriterijev. To je v nasprotju z zakonodajo EU: avstrijskih državljav ne preizkušajo glede znanja nemščine, neodvisno od tega, koliko znajo. V praksi obstajajo primeri, ko avstrijske vzgojiteljice obvladajo nemščino na ravni morda B-1, vendar so brez težav zaposlene, medtem ko državljanke EU iz Slovenije naletijo na oviro pri ravni C-1. V drugih zveznih deželah to že dolgo ni več težava, na Koroškem pa se iz tega dela kulturna vojna. Zdi se, da pristojnemu oddelku Deželne vlade ne gre za vključevanje ustrezno kvalificiranih vzgojiteljic za otroške vrtce, če prihajajo iz Slovenije, temveč za preprečevanje le-tega – iz kakršnih koli razlogov. Popolnoma nepremično stališče posameznih uradnic v oddelku 6 ni več razumljivo. Prav tako pa ni sprejemljivo, da bi morale vzgojiteljice morebiti voditi postopke do Sodišča Evropske Unije, da bi dokazovale, da postopanje koroškega izobraževalnega oddelka ne ustreza pravu Unije.

Nič manj klavrna pa ni situacija na področju šolstva. Kritika, ki je bila izražena že v prejšnjih stališčih, slej ko prej velja, saj se na žalost nič ni spremenilo. Na ta, detajlirana stališča, se lahko torej sklicujemo. Pa je tako, da se situacija ni samo nič izboljšala, temveč se je celo poslabšala.

- Brez kakršnih koli predhodnih informacij in posvetovanj je bil sprejet nov učni načrt za dvojezično šolstvo, ki omogoča, da je pouk slovenščine za dve uri krajši kot pouk nemščine. To je v nasprotju s § 16 Manjšinskošolskega zakona. Pristojni oddelek Izobraževalne direkcije je baje dobil „ukaz do molčečnosti“, katerega je dosledno upošteval. Zastopniške organizacije narodne skupnosti so za te spremembe, ki so za slovensko narodno skupnost izrednega pomena, izvedele le slučajno, potem ko so bili obveščeni ravnatelji. Izkazalo se je, da so te ukrepe sprejeli, ker so želeli enako postopanje, kot pri gradiščanskih Hrvatih. Pri tem pa niso upoštevali, da pri koroških Slovencih velja načelo, da se je treba k dvojezičnemu pouku prijaviti, medtem ko pri gradiščanskih Hrvatih velja, da se lahko odjavi,

kdor ne želi dvojezičnega pouka. Če bi želeli enako obravnavanje, bi torej morali tudi na Koroškem namesto prijavnega odvesti odjavni princip. Ni sprejemljivo in ni razumljivo, da so zastopniške organizacije slovenske narodne skupnosti o takšnem bistvenem ukrepu za izobraževalni sistem narodne skupnosti bile obveščene šele potem, ko je že zdavnaj bil sprejet. Nikakor ni razumljivo, da ministrstvo obravnava dvojezično šolstvo s sistemom prijav in dvojezično šolstvo s sistemom odjav, torej hruške in jabolka, enako. Kratko malo škandalozno je, da se takšni ukrepi sprejemajo in izvedejo brez kakršne koli diskusije z narodno skupnostjo in da jih tudi uradniki iz vrst slovenske narodne skupnosti kratko malo „pokimajo“.

- Na področju slovenske glasbene šole je bila narodna skupnost pripravljena na zelo obsežne kompromise, v upanju, da se bo v bodoče poiskala skupna pot. Že ko je Slovenska glasbena šola bila prevzeta s strani Dežele Koroške, so morali spoznati, da to ne velja, saj so nasproti dogovorjenemu po sklepu deželne zbornice zmanjšali za tretjino. Sedaj se ta zgodba nadaljuje. Pri imenovanju novega ravnatelja/ravnateljice Slovenske glasbene šole, ki je sedaj oddelek Deželne glasbene šole, zastopniške organizacije in tudi doslejšnji vodja Slovenske glasbene šole, niso bili niti vprašani.
- Ta zgodba se nadaljuje pri iskanju novega ravnatelja/ravnateljice za Slovensko gimnazijo. Do nedavnega izpit za ravnatelja ni bil obvezen pred imenovanjem, ampak se je lahko opravil naknadno. Od leta 2023 je obvezen, vendar traja tečaj dve leti. Ministrstvo in šolska uprava nista upoštevala, da gre pri Slovenski gimnaziji za posebno šolo, določeno v Državni pogodbi, kjer morajo vsi učitelji imeti ustrezno razumevanje za situacijo narodne skupnosti in seveda znanje slovenščine, seveda pa nimajo nujno tudi izpit za ravnatelja. Novih pogojev niso uspeli pravočasno posredovati, kar je povzročilo, da noben od kandidatov po upokojitvi sedanje ravnateljice ni imel opravljenega izpita za ravnatelja. Gre za organizacijsko napako ministrstva, ki ni upoštevalo, da gre pri Slovenski gimnaziji za poseben primer, kjer ni na voljo izbor iz celotnega avstrijskega bazena učiteljev, temveč le omejeno število ljudi, ki govorijo slovensko in se identificirajo s slovensko narodno skupnostjo. Ko je nastopil čas, je pa veljalo načelo "predpis je predpis". S fleksibilnostjo, kot ga je v tem primeru pokazalo Ministrstvo, slovenska narodna skupnost v preteklosti Slovenske gimnazije nikoli ne bi dobila.

Slovenske zastopstvene organizacije so ob tej priložnosti skupaj s predstavniki staršev in dijakov pripravile naslednje pismo pristojnim organom:

P.n.

Gospoda

Zvezni minister za izobraževanje Dr. Martin Polaschek in Deželni glavar Koroške

Dr. Peter Kaiser

po elektronski pošti: martin.polaschek@bmbwf.gv.at; Peter.KAISER@ktn.gv.at
V vednost: marfin.netzer@bmbwf.gv.at; ministerium@bmbwf.gv.at; sabine.sandrieser@bildung-ktn.gv.at;
michael.vrbinc@bildung-ktn.gv.at; bg-klu-slow@bildung-ktn.gv.at; wolfgang.sobotka@parlament.gv.at;
susanne.raab@bka.gv.at; hanspeter.huber@bmbwf.gv.at

Celovec, 13. 06. 2024

Zadeva: Vodstvo na ZG in ZRG za Slovence

Spoštovani odgovorni za izobraževalno politiko v Avstriji in na Koroškem!!

Z veliko skrbjo se obračamo na vas glede prihodnosti najpomembnejše izobraževalne ustanove slovenske narodne skupnosti na Koroškem, Slovenske gimnazije v Celovcu.

Po dolgih letih začasnih rešitev je bil razpisan postopek za novo vodstvo te v Avstriji edinstvene in izjemne izobraževalne ustanove. Prijavili so se dve kandidatki in en kandidat, ki so po mnenju slovenske narodne skupnosti vsi primerni za prevzem vodenja te najpomembnejše šole slovenske narodne skupnosti.

Nato je Izobraževalna direkcija sporočila, da noben/a od kandidatov/kandidatk ne izpolnjuje razpisnih pogojev. Manjka 'izpit za vodenje šole'.

Grozi nam situacija, da bo Slovenski gimnaziji vsiljeno vodstvo od zunaj, morda brez zadostnega znanja slovenščine, brez povezanosti z narodno skupnostjo, brez soglasja narodne skupnosti.

S takšnim birokratskim postopanjem minister Drimmel leta 1957 ne bi mogel ustanoviti Zvezne gimnazije za Slovence, ne bi bilo mogoče, da bi se ta šola v sedaj že skoraj sedmih desetletjih razvila v eno najuspešnejših šol dežele.

Predstavniki staršev, predstavniki dijakov in slovenske zastopstvene organizacije so zgroženi nad načinom, kako se brez načrta in neprofesionalno izvaja zasedanje enega najpomembnejših položajev za slovensko narodno skupnost na Koroškem.

Da bo potrebno novo vodstvo, je bilo znano že leta.

Hkrati očitno že leta nikogar ni motilo, da smo imeli provizorij tako pri vodstvu ZG in ZRG za Slovence, kot tudi pri manjšinskošolskemu oddelku Izobraževalne direkcije.

Sedaj na vsem lepem pa se v ospredje postavljajo formalni kriteriji.

Poudarjamo, da je 'lastna srednja šola' za narodno skupnost del Državne pogodbe iz Dunaja in ustavno zagotovljena pravica narodne skupnosti. Prav tako je ustavno zagotovljena pravica narodne skupnosti ustanovitev lastnega oddelka šolskega nadzorstva.

Ampak v zadnjih letih se ta šola obravnava kot katera koli druga šola. Zastopstvenim organizacijam narodne skupnosti ni več dana možnost soodločanja pri zasedbi vodstva šole, niti ne pravica do sodelovanja. Po našem mnenju to pomeni kršitev določb ADP.

Če bi prišlo do imenovanja novega vodstva Slovenske gimnazije, s katerim se ne strinjajo učiteljstvo, učenci in zastopstvene organizacije narodne skupnosti, si pridržujemo ustrezne pravne in politične korake zaradi kršitve 7. člena ADP.

Zaradi občutljive tematike trenutno ne iščemo javnosti. Kljub temu upamo, da tega ne bo treba storiti.

Pred kratkim smo bili že pretreseni, ker slovenske zastopstvene organizacije niso bile vprašane pri imenovanju novega vodstva Slovenske glasbene šole. Pri zasedbi vodstva naše najpomembnejše izobraževalne ustanove se to ne sme ponoviti.

Če bo iz formalno-pravnih razlogov potrebno, da kandidatke ali kandidat opravi dodatni izpit, naj se izbrani kandidatki, izbranemu kandidatu predpiše ustrezen rok - naučili smo se živeti s provizoriji. Neprimerno pa bi bilo imenovati vodstvo šole brez soglasja starševskega odbora, dijaškega sveta, profesorskega zbora, Združenja absolventov ZG in ZRG za Slovence in političnih zastopstvenih organizacij slovenske narodne skupnosti.

Nujno prosimo za, po možnosti skupen, termin, ker znotraj narodne skupnosti vlada precejšnja zaskrbljenost.

S prijaznimi pozdravi

Marko Oražec
Rat der Kärntner Slowenen
Narodni svet koroških Slovencev

Manuel Jug
Zentralverband slowenischer Organisations
Zveza slovenskih organizacij

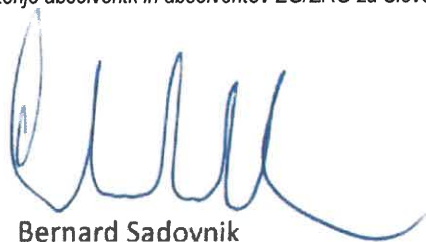
Valentin Inzko

Valentin Inzko
Vertreter der Absolvent:innen des BG/BRG für Slowenen
Združenje absolventk in absolventov ZG/ZRG za Slovence

Brigitte Neuwersch

Brigitte Neuwersch
Elternverein
Združenje staršev

Bernard Sadovnik
Bernard Sadovnik

Gemeinschaft der Kärntner Sloweninnen und Slowenen
Skupnost Slovenk in Slovencev

Dana Gregorič
Schülervertretung
Zastopniki učencev ZG/ZRG za Slovence

Že vrsto let slovenske zastopstvene organizacije opozarjajo, da ni dialoga s pristojnimi organi, in če že, potem gre za pogovore brez razumevanja, ker se nihče ni pripravil in se očitno v pristojnih ministrstvih več nihče ne spozna na področju manjšinskega šolstva. Izjemno obžalujemo odhod nekaterih uradnikov, ki so nas spremljali skozi desetletja, za katere pa žal še ni primernega nasledstva.

Treba je vprašati, ali trenutna organizacija Izobraževalne direktije za Koroško ustreza 2. točki 7. člena ADP. Mednarodnopravno obvezujoče je predviden lastni oddelek za manjšinsko šolstvo.

Takšne enote trenutno ni. Trenutne pomanjkljivosti izhajajo tudi iz dejstva, da ni enote za enotno vodenje manjšinskega šolstva. Zagotoviti je treba, da se manjšinsko šolstvo razvija v soglasju z zastopstvom narodne skupnosti

6) Mednarodna prizadevanja:

V poročilu je pozitivno izpostavljena peticija, ki so jo podpirale vse zastopniške organizacije in ki je v pristojnem odboru Evropskega parlamenta bila uspešno sprejeta v obravnavo. Ni pa podrobneje predstavljena vsebina te peticije. Ker je peticija bila uspešna in predstavlja skupen dokument vseh slovenskih zastopniških organizacij, naj bo tukaj predstavljena:

Peticija Odboru za peticije Evropskega parlamenta za zagotovitev pravic manjšin v Avstriji in za varovanje pravne države

vložil: Gabriel Hribar (Enotna Lista), Valentin Inzko (Narodni svet koroških Slovencev), Bernard Sadovnik (Skupnost koroških Slovencev in Slovenk), Manuel Jug (Zveza slovenskih organizacij)

Uvod

Mi, podpisani predstavniki slovenske narodne skupnosti, se zavzemamo za varovanje manjšinskih pravic v Avstriji. Ob priznanju nedavnih pozitivnih ukrepov, kot so povečanje podpore narodnim skupnostim, podpora medijem, sporazum po 15 a – členu Zveznega ustavnega zakona o osnovnem izobraževanju in zlasti pozitivnemu razvoju v zvezni deželi Koroški, usmerjamo našo zaskrbljeno pozornost na pomanjkljivo uresničevanje manjšinskih pravic v Avstriji, še posebej glede slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

Slovenska narodna skupnost na Koroškem sicer uživa obsežne manjšinske pravice v skladu z avstrijsko zvezno ustavo in mednarodnimi pravnimi sporazumi, vendar te pravice niso zadostno uresničene v duhu Avstrijske državne pogodbe. To vodi med drugim v erozijo jezika in kulture, kršenja načel pravne države ter bistvenim pomanjkljivostim pri enakovrednem varovanju manjšinskih jezikov v izobraževanju, pravosodju in upravi.

V izobraževalnem sistemu so opazne pomanjkljivosti pri uresničevanju Avstrijske državne pogodbe, zlasti na v tej pogodbi neurejenih področjih, kot so predšolsko izobraževanje, pedagogika prostega časa ter poklicno šolstvo. Poleg tega je uporaba slovenskega jezika v upravi in pravosodju podvržena nesprejemljivim omejitvam, kar nujno zahteva jasne zakonske določbe za zagotovitev uporabe jezika po vsem naselitvenem območju. Republika Avstrija do danes ni izpolnila svojih obveznosti iz leta 2011, ko je bil z narodno skupnostjo dogovorjen memorandum o hitri novelizaciji zastarelega Zakona o narodnih skupnostih. To je postal tudi del vladnega programa aktualne zvezne vlade, vendar doslej ni bilo uresničitve.

Zato pozivamo Evropski parlament, naj zadevo preuči v okviru temeljnih evropskih vrednot in načel pravne države ter vzpostavi stik z Republiko Avstrijo. Avstrija mora izpolniti svoje obveznosti iz Avstrijske državne pogodbe in mednarodnih sporazumov o zaščiti manjšin (FCNM in ECRML) ter v izvedbeni zakonodaji dosledno izvajati določbe ter uresničiti cilje Evropskega izobraževalnega prostora za zagotovitev obstoja narodne skupnosti, njenega jezika in kulture.

Pravni okvir

Pravni okvir za zaščito manjšin v Avstriji je urejen na različnih ravneh in z več nacionalnimi zakoni ter mednarodnimi pravnimi sporazumi. Ta pravna podlaga zagotavlja, da so pravice, kulturna identiteta in jezik slovenske narodne skupnosti v Koroški zaščiteni.

Avstrija je ratificirala tako Okvirni sporazum Sveta Evrope o varstvu nacionalnih manjšin (FCNM) kot tudi Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ECRML). Poudariti je treba, da so bila vsa področja, ki jih izpostavlja ta peticija, bila opažena in kritizirana tudi s strani Sveta Evrope v priporočilih in poročilih k obema sporazumoma, kljub pozitivni oceni nekaterih sprejetih ukrepov.

V členu 8, odstavek 2 Zveznega ustavnega zakona je poudarjeno, da Avstrija ceni in varuje svojo jezikovno in kulturno raznolikost, zlasti pri avtohtonih narodnih skupnostih. To vključuje spoštovanje, varovanje in spodbujanje jezika, kulture ter obstoja teh narodnih skupnosti.

Člen 19 Temeljnega državnega zakona: Ta določba poudarja enakopravnost 'v deželi običajnih jezikov' in postavlja temelje za zaščito slovenskega jezika. Vendar pa je izvajanje tega člena pomanjkljivo, zlasti kar zadeva določitev slovenskega jezika kot drugega uradnega jezika na Koroškem.

V skladu s členi 66 do 68 Državne pogodbe iz St. Germaina bi morali avstrijski državljani, ki pripadajo manjšinam po rasi, religiji ali jeziku, uživati enake pravice in garancije kot drugi državljani. To vključuje pravico do šol v maternem jeziku, olajšave v javnem izobraževalnem sistemu in ustrezno finančno podporo za izobraževanje ter kulturne ustanove. Na žalost ti zaščitni ukrepi niso zadostno izvedeni, zlasti na področju vzgoje.

Prav tako vsebujejo ustavnopravna določila Manjšinskošolski zakon za Koroško, Zakon o narodnih skupnostih ter Koroška deželna ustava v 5. in 69.a-členu.

Člen 7 Avstrijske državne pogodbe: Poseben pomen ima člen 7 ADP. Ta člen zagotavlja slovenski narodni skupnosti obsežne pravice, vključno z osnovnim izobraževanjem in sorazmerno število srednjih šol, uporabo slovenskega jezika v upravnih in sodnih okoliših na Koroškem s slovenskim ali

mešanim prebivalstvom ter napise in označbe topografske narave v slovenskem jeziku. Kljub tej pravni podlagi se člen 7 v mnogih primerih izvaja pomanjkljivo in interpretira restriktivno.

1. Izobraževanje:

Čeprav ADP iz leta 1955 v členu 7 zagotavlja osnovno izobraževanje v slovenskem jeziku, še vedno ni izvedbenih določb na zvezni ravni za dvojezične jasli in vrtce, nobenih določb za izobraževanje in priznavanje kvalifikacij dvojezičnih predšolskih vzgojiteljev/-ic ter nobenih določb za dvojezične varstveno-izobraževalne programe ali dvojezično pedagogiko prostega časa nasploh. Poleg tega na področju manjšinskošolskega zakona za Koroško še vedno ni dvojezičnega pouka tudi na srednjih šolah. Dejstvo, da na številnih šolah, kot n.pr. poklicne šole, slovenščina niti ni ponujena, kaj šele predpisana, ali se preprečuje s previsoko določenim številom potrebnih prijav, vodi v izgubo uporabe tega jezika.

Poleg tega je treba zaradi migracije pripadnikov narodnih skupnosti v večja urbana središča zagotoviti pridobivanje jezikov narodnih skupnosti tudi izven tradicionalnih naselbinskih območij, kot zahteva Svet Evrope v okviru Okvirnega sporazuma o varstvu narodnih manjšin in Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih.

Nova uredba o učnih načrtih za ljudske šole med drugim določa, da naj za učence, ki so prijavljeni za dvojezični pouk na Koroškem, pouk v nemščini traja 4-6 ur na teden, pouk v slovenščini pa 3-4 ure na teden. Čeprav manjšinskošolski zakon za Koroško določa, da mora biti pouk v obeh jezikih v približno enaki meri, so sedaj določili neenakomerno razdelitev jezikovnega pouka in črtali dve uri slovenščine. Posebnega pomena pri izvajanju uredbe je, da se poveča možen obseg pospeševalnega pouka v slovenščini za 4 ure in da se slovenščina uporablja tudi v kompetenčnih predmetih.

2. Uporaba slovenskega jezika v sodstvu:

Vprašanje dvojezičnega sodstva na Koroškem je ključno za izvajanje manjšinskih pravic. Trenutno je slovenščina kot sodni jezik dopuščena le pred tremi Okrajnimi sodišči, ki pokrivajo samo eno tretjino dvojezičnega ozemlja. Deželno sodišče v Celovcu omogoča vsem državljanom EU uporabo slovenščine na tem sodišču (sodba Evropskega sodišča v zadevi Bickel & Franz), koroškim Slovenkam in Slovencem, ki ne prihajajo iz dvojezičnih sodnih okolišev - torej večini - pa je ta možnost zabranjena, ker je v zvezi s tem dopustna diskriminacija lastnih državljanov.

Treba je poudariti, da razširitev možnosti uporabe slovenščine pred sodišči na celotno dvojezično ozemlje že leta dolgo zahtevajo zastopniki narodne skupnosti in strokovnjaki. Ukrepanje je nujno, saj uresničitev teh določil ADP ni zagotovljena že od podpisa državne pogodbe naprej.

Na trenutno obstoječih dvojezičnih okrajnih sodiščih ni urejenih kriterijev za obvladovanje slovenščine pri zaposlovanju osebja. Posledica te situacije je, da je na treh dvojezičnih sodiščih

dejansko dvojezičen le en sam sodnik, kar bi lahko v prihodnosti pomenilo, da bo dvojezično sodstvo obstajalo le še na papirju, tudi za trenutno urejeni del.

Vse to je v nasprotju z 3. odstavkom 7. člena Avstrijske državne pogodbe, ki zagotavlja dvojezično sodstvo na celotnem dvojezičnem ozemlju.

3. Uporaba slovenščine v upravi:

V javni upravi, enako kot v sodstvu, primanjkuje strokovno usposobljenega dvojezičnega osebja. Pri razpisih za delovna mesta na dvojezičnem območju se pogosto ne upošteva znanje slovenskega jezika kot kriterij, čeprav je življenjska raba jezika v javnem življenju izjemnega pomena za ohranitev manjšinskega jezika. Zato je potreben zvezni zakon, ki predvideva obvezno ustrezno znanje slovenskega jezika za uslužbence v javni upravi in v sodstvu. Trenutno je uporaba slovenščine kot uradnega jezika možna le na izrecno zahtevo in je povezana s precejšnjimi zamudami postopka, tako da se ta možnost le redko koristi. Uradi sami od sebe slovenščine praktično nikoli ne uporabljajo, z izjemo nekaterih maloštevilnih organov in občin. To nasprotuje primerom dobre prakse v številnih drugih evropskih državah.

Tudi pri uradnih objavah je opazno, da se centralna norma za dopuščanje slovenščine kot uradnega jezika, namreč 3. odstavek člena 7 ADP, ne izvaja. Tudi zato je potrebna novelizacija Zakona o narodnih skupinah. V zvezi s tem je treba še enkrat poudariti zahtevo, da se nemudoma sprejmejo izvedbena določila za izvajanje člena 7 ADP.

4. Novela Zakona o narodnih skupinah:

V okviru pogajanj o krajevnih tablah leta 2011 je bilo v memorandumu glede "dvojezičnih topografskih napisov, uradnega jezika ter ukrepov za sodelovanje s slovensko govorečo narodno skupnostjo" določeno hitro sprejetje "novega zakona o narodnih skupinah". Koalicijski program trenutne zvezne vlade iz leta 2020 na strani 12 med drugim predvideva "novo kodifikacijo ustavnopravnih določb o narodnih skupnostih", med drugim s priznavanjem k manjšinskemu šolstvu, manjšinskim jezikom, topografiji itd.

Do sedaj ni bil predložen ustrezen osnutek zakona, prav tako ni bilo tozadevno nobenih pogovorov s predstavniki narodne skupnosti.

Kršitev pravne države

Kljub obsežnim nacionalnim predpisom o varstvu manjšin in mednarodnopravnim obveznostim, pravice nacionalnih manjšin v Avstriji, zlasti v izvedbeni zakonodaji, niso ustrezno upoštrevane. Ta pomanjkljivost predstavlja resen izziv in je v nasprotju z načeli pravne države. To zahteva nujne ukrepe, da se zagotovi polno spoštovanje in varstvo teh pravic, da se varujejo načela pravne države.

Na osnovi kompromisa o krajevnih tablah iz leta 2011 je bil v soglasju s takratnimi predstavniki narodne skupnosti določen ustavni rang ureditve o uradnem jeziku in o topografiji. Tukaj obstaja potreba po ureditvi in izboljšanju v smislu člena 7 ADP glede uradnega jezika, zlasti ureditve uradnega jezika za občini Dobrla vas in Škocjan, uradnega jezika pri vseh neteritorialnih samoupravnih organih in na področju dvojezičnega sodstva.

Za zagotovitev uveljavljanja manjšinskih pravic je potrebna ureditev in uvedba tožbene pravice (pravnega pripomočka) za zastopniške organizacije slovenske narodne skupnosti. S tem bi lahko nasprotovali pravnim omejitvam in uveljavili omenjene mednarodnopravne sporazume o zaščiti manjšin in temeljna načela demokratične pravne države.

Dodatno je treba opozoriti, da so se predstavniki slovenske narodne skupnosti v različnih postopkih večkrat sklicevali na določbe Evropske konvencije o varstvu manjšin, tako na Okvirno konvencijo o varstvu narodnih manjšin kot tudi na Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Potrebna je ozaveščenost, da gre za veljavno in zavezujoče pravo Republike Avstrije. Kršitve teh evropskih konvencij se ugotavljajo na raznih področjih, zlasti na področju izobraževanja, uradnega jezika in dvojezičnega sodstva. Zaradi pomanjkanja individualnih pravic na nekaterih področjih in kolektivnih pritožbenih možnosti imajo pripadniki narodne skupnosti samo omejene možnosti, se zoperstaviti takšnim kršitvam.

V tem kontekstu Evropski svet v svojih priporočilih (v četrtem poročilu državam pogodbenicam o Okvirni konvenciji o varstvu narodnih manjšin) zahteva obsežen proces modernizacije zakonodaje o narodnih skupnostih. Cilj tega je zagotoviti dosledno uporabo Okvirne konvencije o varstvu narodnih manjšin na vse pripadnike nacionalnih manjšin. To se naj dogaja na osnovi individualno pravnega pristopa, po potrebi točno člen za členom. Nadaljnjo težišče je zagotavljanje učinkovitega dostopa do pravnih sredstev za boj proti pomanjkljivemu izvajanju manjšinskih pravic, vključno z jezikovnimi pravicami. Cilj je, sistematično zagotoviti polno in dejansko enakopravnost pripadnikov narodne skupnosti pred zakonom. Poudariti je treba, da je Avstrija te konvencije sklenila s pridržkom izpolnitve, zato so te obveznosti naperjene na zakonodajalca. Samo z ustrezno izvedbeno zakonodajo konvencije lahko postanejo neposredno izvedljive za pripadnike narodnih skupnosti.

Ozadje in evropskopravna situacija

Ustanovitev Evropske unije temelji na temeljnih vrednotah, med katerimi sta zaščita pravic manjšin in zagotovitev vladavine prava. V skladu s členom 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU) te vrednote niso le osnova za članstvo v EU, temveč tvorijo tudi temelj za vse dejavnosti in odločitve Unije. EU si v tem okviru prizadeva ohraniti temeljne pravice in svoboščine, kar vključuje spoštovanje in spodbujanje kulturne in jezikovne raznolikosti. Te smernice niso le obveznost držav članic, temveč tvorijo jedro evropske integracije. V členu 3 PEU se nadalje navaja, da Unija varuje bogastvo svoje

kulturne in jezikovne raznolikosti ter skrbi za zaščito in razvoj kulturne dediščine Evrope. Ta raznolikost je torej neločljiv del evropske identitete.

Pogodba iz Lizbone je predstavljala pomemben korak v zvezi z manjšinskimi pravicami v Evropski uniji. Prvič v zgodovini evropske integracije je bil pojem "manjšine" vključen v primarno zakonodajo EU, pravice pripadnikov manjšin pa so bile uvrščene med temeljne vrednote EU. Listina o temeljnih pravicah je postala tudi pravno zavezujoča, vključno z določbo proti diskriminaciji v členu 21. Ta določba navaja razloge, zaradi katerih je diskriminacija prepovedana, in izrecno omenja diskriminacijo zaradi "pripadnosti nacionalni manjšini".

Priporočilo Sveta o visokokakovostnem sistemu zgodnjega otroškega izobraževanja in varstva, sprejeto leta 2019, poudarja pomen udeležbe otrok v zgodnjem otroštvu pri razvijanju jezikovnih kompetenc. Za otroke iz manjšinskih skupnosti je to lahko izvedeno tako v poučnem jeziku kot tudi v prvem jeziku manjšinske skupnosti, kar prispeva k socialni koheziji in integraciji na različne načine.

V svojem sporočilu o dokončanju evropskega izobraževalnega prostora do leta 2025 je Evropska komisija države članice močno spodbudila k izvajanju koncepta "jezikovne ozaveščenosti" v skladu s priporočilom Sveta za celostni pristop k poučevanju in učenju jezikov. Ta pristop poudarja ciljno spodbujanje jezikov, ki se uporabljajo doma, regionalnih ali manjšinskih jezikov ter drugih učnih jezikov v dvojezičnih in večjezičnih regijah. Poseben poudarek je na zgodnji jezikovni vzgoji in vzpostavitvi dvojezičnih vrtcev in osnovnih šol, še posebej v večjezičnih državah in obmejnih regijah.

To poudarja pomembnost, ki jo EU pripisuje spodbujanju jezikovne raznolikosti in izobraževanju. Glede na trenutno situacijo v Avstriji in pravice manjšin bi morale institucije EU vzpostaviti dialog z avstrijsko vlado, da bi zagotovili izvajanje pravic slovenske narodne skupnosti na področju izobraževanja.

Vsi omenjeni evropskopравни principi poudarjajo pomembnost varovanja in spodbujanja pravic manjšin, vključno z spoštovanjem in ohranjanjem kulturne in jezikovne raznolikosti. V tem kontekstu je ključno, da Avstrija izpolnjuje svoje obveznosti ter ustrezno spoštuje in uresničuje pravice slovenske narodne skupnosti.

(EU dokumenti: Priporočilo Sveta o visokokakovostnih sistemih zgodnjega otroškega izobraževanja in varstva, 2019; Priporočilo Sveta o celostnem pristopu k poučevanju in učenju jezikov, 2019)

Zahteve:

Glede na te pravne in moralne obveznosti od Evropskega parlamenta pričakujemo, da od Republike Avstrije zahteva naslednje ukrepe:

Izobraževanje na splošno: Republiko Avstrijo pozivamo, naj ustvari pravne okvirne pogoje za zagotovitev učenja in poučevanja jezikov narodnih manjšin na vseh področjih šolskega izobraževanja od vrtca do univerze, vključno s tehničnimi in poklicnimi šolami, tudi zunaj avtohtonega naselitvenega območja za vseh šest priznanih narodnih manjšin.

Manjšinskošolski zakon za Koroško: Pozivamo k začetku postopka za prenovu manjšinskošolskega zakona za Koroško, vključno z elementarno pedagogiko, pedagogiko prostega časa in uvedbo dvojezičnosti na sekundarni stopnji ter na strokovnih in poklicnih šolah.

Učni načrt in šolske reforme: Republika Avstrija naj zagotovi, da se možni obseg dopolnilnega pouka slovenskega jezika v osnovnih šolah poveča za 4 ure in da se ne krši zlasti 16. člen Manjšinskošolskega zakona. Prav tako je treba zagotoviti, da se slovenščina uporablja tudi na kompetenčnih področjih in da se prihodnje reforme šolskega sistema oblikujejo ob sodelovanju zastopniških organizacij narodnih skupnosti in njihovih strokovnih združenj.

Uporaba slovenskega jezika na sodiščih: Republika Avstrija naj razširi dostop do dvojezičnega sodstva za slovensko narodno skupnost na celotno dvojezično območje, vključno z Deželnim sodiščem v Celovcu, in vzpostavi kompetenčne centre za nemoteno dvojezično delovanje sodišč, kjer se uporablja slovenski jezik.

Jezikovno znanje v sodstvu in upravi: zahteva se, da se potrebno znanje slovenskega jezika za zaposlene v sodstvu in upravi na dvojezičnem območju uredi z zveznim zakonom in da se z ustreznimi šolanji zaposleni spodbujajo za učenje tega jezika.

Sprememba Zakona o narodnih skupinah: Republika Avstrija naj celovito spremeni Zakon o narodnih skupinah ob sodelovanju vseh priznanih narodnih skupin v Avstriji, kot je določeno v vladnem programu 2020-2024.

Poziv Evropskemu parlamentu

Na Evropski parlament se obračamo z nujnim pozivom, naj podpre naša prizadevanja za zaščito pravic manjšin v Avstriji in naša prizadevanja v okviru temeljnih evropskih vrednot in pravne države. Zagotavljanje pravic manjšin je izrednega pomena za socialno kohezijo, kulturno raznolikost in mir v Evropi.

Republiko Avstrijo želimo pozvati, naj z zgoraj navedenimi ukrepi na področju zaščite manjšin izpolni svoje nacionalne in mednarodne obveznosti. Žal je Republika Avstrija doslej le delno izvajala priporočila Sveta Evrope in jih ni v zadostni meri upoštevala. Razlog za to je tudi dejstvo, da v Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin (FCNM) in Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ECRML) ni učinkovitih mehanizmov sankcij, ki bi zagotavljali spoštovanje teh določb, ki so

zavezujoče po mednarodnem pravu. Zato je nujno, da Evropska unija nameni pozornost zagotavljanju pravic manjšin v državah članicah, zlasti da Republiko Avstrijo opozori na pomanjkljivo izvajanje teh obveznosti in sprejme ukrepe za zagotovitev spoštovanja in zaščite pravic slovenske narodne skupnosti in drugih avtohtonih manjšin v Avstriji. To služi ohranjanju naše skupne kulturne dediščine, jezikovne raznolikosti in temeljnih vrednot.

Evropski parlament pozivamo, da posreduje pomisleke, ki so navedeni v tej peticiji Republiko Avstriji, jih odločno poudari in zahteva njihovo uveljavitev ob sodelovanju vseh predstavnikov narodnih manjšin.

Glede na predstavljena dejstva in nujnost zadeve predlagamo, da se naša peticija uvrsti na dnevni red Odbora za peticije. Prepričani smo, da lahko podrobna razprava o naših pomislekih v Odboru za peticije pomembno prispeva k temu, da Avstrija uresničuje pravice manjšin.

Celovec, 30. oktober 2023

7) Kolektivna pritožbena pravica:

Prav tako so se vse zastopniške organizacije zavzele za to, da se jim naj omogoči kolektivna pritožbena pravica v zadevah manjšinske zaščite. Tudi v tej zvezi podano stališče se naj na tem mestu objavi:

STALIŠČE

*k osnutku Zveznega zakona o uvedbi Zakona o kvalificiranih institucijah
(Direktiva o zastopniških tožbah – novela za izvedbo)*

Zvezno ministrstvo za pravosodje je v presojo razposlalo osnutek zakona o zastopniških tožbah, konkretno osnutek Zakona o kvalificiranih institucijah.

Predstavniki slovenske narodne skupnosti sicer niso institucije, ki bi lahko bile kvalificirane institucije v smislu zakonskega osnutka, niti ne zasledujejo ciljev, za uveljavljanje katerih bi naj kvalificirane institucije v smislu zakonskega osnutka dobile pravico do zastopniških tožb. Kljub temu se zastopniške organizacije slovenske narodne skupnosti čutijo pozvane zavzeti stališče k temu zakonskemu osnutku.

Pripadniki narodnih manjšin so glede potrebe po varstvu in upravičenosti do varstva v mnogih pogledih primerljivi s potrošniki oziroma so v še težjem položaju.

Obstajajo številne pravice narodnih skupin, ki jih individualno sploh ni mogoče uveljavljati ali pa jih je mogoče uveljavljati le z velikimi težavami. To naj bo ponazorjeno na osnovi nekaterih primerov:

Izobraževalno področje:

Šele leta 2023 so bili izdani novi učni načrti, po katerih naj bi bilo med drugim mogoče določiti, da je delež pouka slovenščine za k dvojezičnemu pouku prijavljene otroke za več ur tedensko nižji od deleža pouka v nemščini, kar je v nasprotju z določili 16. člena Manjšinskošolskega zakona. Sicer so bili argumenti, da bi vodstvo šole naj kljub temu imelo možnost zagotoviti pouk v obeh jezikih v približno enakem obsegu, toda praktiki dvomijo, ali so te trditve izvedljive. Vendar si je težko predstavljati, kako bi se starši lahko branili, če vodstvo šole tega ne bi upoštevalo in bi dejansko trpel pouk slovenščine.

Ravnatelji dvojezičnih šol bi morali biti dvojezično usposobljeni. Še vedno se pojavljajo primeri, ko se to načelo ne upošteva. Starši nimajo možnosti, da bi se glede tega pritožili. Tudi v postopku imenovanja imajo možnost pritožbe le drugouvrščeni in tretjevrščeni kandidati, ki niso bili izbrani, narodna skupnost pa ne.

- *Vprašanje, ali je predšolska vzgoja postala del osnovnega izobraževanja, odkar je zadnje leto otroškega vrtca postalo obvezno in s tem spada v veljavnostno območje 2. odstavka 7. člena ADP, je nerešeno. Ne moremo od staršev pričakovati, da bodo za svoje otroke vodili sodne postopke za rešitev tega vprašanja, če je jasno, da bo do odločitve prišlo šele, ko bo otrok že zdavnaj obiskoval ljudsko šolo.*

Na sekundarni stopnji ni več celovitega dvojezičnega pouka, temveč je samo še jezikovni pouk oz. deloma samo izbirni predmet – angleščina ali slovenščina. Stavi se vprašanje, ali ni treba leta 2024 celotno obvezno šolstvo razumeti kot „osnovno šolstvo“ v smislu 2. odstavka 7. člena ADP. Ne moremo pričakovati od staršev ali šolarjev, da tozadevno provocirajo odločbo in nato vodijo postopke do Ustavnega sodišča, od katerih prizadeti otrok tudi v primeru uspeha ne bi imel nobene koristi.

Ni predpisa, ki bi urejal kvalifikacijo dvojezičnih vzgojiteljev in vzgojiteljic. S tem je okrnjena pravica do dvojezične vzgoje v otroških vrtcih, ker nikjer ni urejeno, kakšne pogoje morajo izpolnjevati elementarne pedagoginje na tem področju. Prav tako pa si ne moremo predstavljati postopka za individualno pravno uveljavljanje te pravice.

Uradni jezik:

V zvezi s sodnim jezikom je bilo z odločbo Višjega deželnega sodišča v Gradcu pojasnjeno, da imajo zaradi pravosodja sodišča EU (glej primere Bickel & Franz, Grauel, Ruffer/Pokorná) vsi državljani EU pravico pred Deželnim sodiščem v Celovcu voditi postopke v slovenščini. Pripadniki slovenske narodne skupnosti na Koroškem pa so do tega upravičeni samo, če prihajajo iz enega od treh dvojezičnih sodnih okolišev; drugi - večina narodne skupnosti - te pravice nimajo. Od stranke v civilnem ali kazenskem postopku ne moremo pričakovati, da bo vodila drage vmesne postopke, da bi razjasnila, ali je ta diskriminacija lastnih državljanov ustavnopravno dopustna ali ne.

Na področju uradnega jezika pred upravnimi organi se vse pogosteje pojavlja praksa, da se za vloge za vodenje postopka v slovenskem jeziku ne izdelujejo uradni prevodi, temveč se vlagateljem posredujejo prevodi, izdelani z uporabo Googlovega prevajalnika. Pri teh prevodih lahko pogosto samo ugibamo, kaj je bila vsebina izvirnika v nemškem jeziku, pri pravnih besedilih pa je potrebna natančnost. Ne moremo pričakovati, da bodo zainteresirane osebe vodile postopke samo zato, da bi dobile pojasnilo, ali prevod z Googlovim prevajalnikom izpolnjuje zahteve Zakona o narodnih skupinah.

- *Ni pojasnjeno, ali je dopustno uporabljati slovenščino kot uradni jezik pred Zavodom za zaposlovanje - AMS, Zdravstveno blagajno - ÖGK, delovno ali kmetijsko zbornico itd. Osebe v položaju eksistenčnega pomena, ki potrebujejo nadomestilo za brezposelnost, zdravstvene storitve ali svetovanje pri delovni zbornici, ne morejo najprej voditi spor o tem, ali lahko v tem položaju uporabljajo jezik narodne manjšine.*

Topografija:

Dvojezična topografija je leta 2011 bila sicer urejena v ustavnem rangi, možnosti, doseči dodatne dvojezične napise po stranskih poteh preko pritožb na Ustavno sodišče, s tem ni več. Toda tudi sedanja zakonska ureditev še zdaleč ni v celoti izvedena. Manjkajo številni dvojezični kažipoti, dvojezična cestna imena so – v nasprotju do Gradiščanske – na Koroškem neznanka. Na tem področju ni prav nobenega pravnega varstva, tudi če se predpisano pravno stanje ne upošteva.

Ta seznam bi lahko še dolgo nadaljevali.

Ti primeri ponazarjajo, da je zastopniška pravica do tožbe za zastopniške organizacije narodne skupnosti nujno potrebna.

Pravno bi to lahko uredili z dodatkom k predlaganemu Zakonu o kvalificiranih ustanovah. V skladu z osnutkom zakona se lahko nekatere organizacije že z zakonom razglasijo za kvalificirane organizacije. Nobenega razloga ni, da se zastopniške organizacije narodnih skupin, ki so že bile pregledane in priznane kot kvalificirane, ker so „reprezentativne zastopniške organizacije“ v smislu Zakona o narodnih skupinah in imajo pravico imenovati člane v sosvete oz. se zoper sestav sosveta pritožiti pri Zveznemu upravnemu sodišču, ne bi lahko z zakonom obravnavale enako kot kvalificirane ustanove. Možnost vložitve pritožbe bi morala biti omejena na uveljavljanje pravic narodnih manjšin; institucija, pri kateri bi se morale obravnavati pritožbe, bi lahko bila Zvezno upravno sodišče, saj je Zvezno upravno sodišče že v Zakonu o narodnih skupinah določeno kot pristojno sodišče za obravnavo pritožb zoper sestav sosveta.

Ureditev kolektivne pritožbene pravice je že desetletja stara zahteva številnih zastopniških organizacij manjšine. Če se sedaj sprejema Zakon o zastopniških tožbah, bi to bila prilika, ne samo potrošnikom, temveč tudi pripadnikom narodnih skupin olajšati in v številnih primerih celo šele omogočiti uveljavljanje njihovih pravic.

Valentin Inzko

Bernard Sadovnik

Manuel Jug

predsednik Narodnega sveta Slovencev

predsednik Skupnosti koroških Slovencev
in Slovenk

predsednik Zveze Slovenskih
Organizacij

Obmann Rat der Kärntner Slowenen

Obmann Gemeinschaft der Kärntner
Sloweninnen und Slowenen

Obmann Zentralverband slowenischer
Organisationen

8) Financiranje kulturnih dejavnosti:

V poročilu je podrobno opisano pospeševanje kulturnih in športnih društev slovenske narodnosti. Narodna skupnost je za to hvaležna.

Vendar je treba poudariti tudi naslednje: Glede na študijo OGM je število pripadnikov narodne manjšine danes verjetno manjše od 10.000. Ta majhna skupina ljudi ustvarja neprimerljivo kulturno dejavnost. Žal število koroških Slovencev danes verjetno ustreza le še številu prebivalcev občine Velikovec. Predstavljajte si, da bi se vse, kar koroški Slovenci počnejo na kulturnem področju, odvijalo v Velikovcu. Ne gre za napačen ponos, slovenska narodna skupina je kulturno najbolj dejaven del koroškega prebivalstva. Toda pogledjmo si ta del pobliže: prvi vzpon koroške slovenske kulture v povojnem obdobju se je zgodil, ko so otroci kmetov in delavcev slovenskega rodu prvič dobili možnost akademske izobrazbe. To je bila generacija „Mladje“, še večinoma v slovenskem jeziku. Nadaljevalo se je, ko se je z dvojezičnostjo širilo obzorje druge generacije,

Mladje II, npr. z Majo Haderlap idr. Lok se nadaljuje do tistih, ki se sedaj spominjajo svojih slovenskih korenin, glej Martin Kušej in Peter Handke. Vendar so to že zaključki. Ali še kaj pride? Skorajda ni več potomcev, ki bi znali vsaj govoriti slovenski jezik, kaj šele, da bi ga razvijali. Dežela Koroška se kopa v kulturnem uspehu labodjega speva koroških Slovencev. Še nikoli ni bilo toliko slovensko govorečih nagrajencev. Toda če se pogovarjate z mladimi, tudi v družinah s ponosnimi slovenskimi imeni, je njihovo znanje slovenskega jezika pogosto le še skromno.

Manjšinska politika Dežele bi nujno morala sprožiti pobudo za začetek obnavljanja slovenske narodne skupnosti.

Celovec, julij 2024

Za Društvo koroških slovenskih pravnikov
Mag. Rudi Vouk, predsednik

